

görünürsə, təcili ona çürüntü şəklində üzvi gübrə, yaxud kompost verməklə, onun strukturunu və münbitliyini yaxşılaşdırmaq lazımdır.

Torpağın susaxlama qabiliyyətini təyin etməkdən başqa sözlə, onda bitən bitkinin quraqlıqdan əziyyət çəkəcəyini bilməkdən ötrü sadə testin köməyindən istifadə etmək olar.

Torpağın xassələri barədə onda bitən bitkilər də çox şey deyir. Əgər sahədə quzuqulağı, cil, qaymaqçiçəyi yaxşı böyüyürsə, torpaq turş və rütubətlidir.

Yonca, ayırpəncəsi, xaşa torpağın zəif turş, yaxşı drenaj olşunmasını göstərir.

Sahədə gicitkənin bitməsi torpağın münbitliyinin yaxşı göstəricidir.

Torpağın turşuluğunu da sərbəst surətdə indikator (lakmus) kağızının köməyi ilə təyin etmək mümkündür. 2-3 ovuc torpaq götürün və onun üzərinə yağış, yaxud distillə edilmiş su tökün, qarışdırın ki, duru palçıq əmələ gəlsin. 10-15 dəqiqə gözlədikdən sonra, torpağı yenə yaxşı qarışdırın. 5 dəqiqədən sonra üzərinə indikator kağızı qoyun. **Əgər kağızın aldığı rəng qırmızıdırsa, torpaq güclü turşdur (PH 4,5-5,0); narıncıdırsa orta turşdur (PH 5,1-5,5); sarıdırsa zəifturşdur (PH 5,6-6,0); sarımtıl-yaşıldırsa neytraldır (PH 6,1-7,0); açıq-yaşıldırsa qələvilidir (PH 7,1-8,5).**

Tərəvəz bitkilərinin əksəriyyəti üçün

torpaq məhlulunun optimal reaksiyası neytrala yaxındır (PH 6,1-7,0).

Turş torpaqlara adətən illik yağmurların miqdarı 500 mm olan yerlərdə rast gəlinir; qələvili torpaqlar illik yağıntıların miqdarı 450 mm-dən aşağı olan yerlərdə olur. Turşulu torpaqda bitkilərin fosfor, kalium, kükürd, kalsium, maqnezium, molibdenlə, qələvili torpaqlarda isə bitkilərin boyuna, inkişafına və xüsusən meyvə verməsinə kömək edən əksər mikroelementlərlə təmin olunması çətinləşir.

Akif Vəliyev,

kənd təsərrüfatı elmləri namizədi

İkinci Kənd Təsərrüfatının İnkişafı və Kreditləşdirilməsi Layihəsi

“Masallı Regional Məsləhət Mərkəzinin fəaliyyəti”

Layihə

Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi Yanında Kənd Təsərrüfatı Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən maliyyələşdirilir.

İcraçı: Aqro-Məsləhət Qeyri Hökumət Təşkilatı

**Ünvan: Bakı, C. Cabbarlı, 40.
Tel/Faks: 4978188; 5967018.**

“Kösər” mətbəəsində ofset üsulu ilə çap olunmuşdur. Sayı 5000.

Torpağın xarakterini müəyyən etmək olar

BAKI-2009

Torpağın mexaniki tərkibi və strukturu barədə onun 15-20 sm-lik yuxarı qatının xarakterinə, münbitliyi barədə isə həmin qatın rənginə görə fikir yürütmək mümkündür. Tərkibində çoxlu humus olan münbit torpaqda bu qatın rəngi açıq-qəhvəyidən tünd-qonura qədər dəyişə bilər. Daha açıq rəng onu göstərir ki, torpaq humusdan kasaddır və deməli, azmünbitdir. Qaratorpaqlar adətən qara rəngdə, humusla zəngin, münbit, çox vaxt ağır olur.

Torpağın fiziki xassələrini (onun yüngül, yaxud ağır olmasını) sadə testin köməyi ilə təyin etmək olar. Bundan ötrü azca nəm torpaq götürür və onu ip kimi bürmələyirlər. Əgər “ip” dərhal xırda hissələrə ayrılırsa, deməli, torpaq yüngüldür, qumsaldır, hissələr ayrılmırsa, onda onu halqa şəklində salırlar. Halqa çatlamırsa, torpaq ağırdır, gillidir; çox çat torpaqda verirsə, qum-gillə qarışıqdır, və onların hissəcikləri daha əlverişli nisbətə malikdir.

Qumlu torpağın münbitliyi azdır, çünki üzvi maddələrdən kasaddır, rütubəti və qida elementlərini pis saxlayır. Lakin onlar bir sıra müsbət xassələrə malikdir, heç vaxt həddindən artıq nəmlənmir; suyun toplanmasını ləngidib gölləndirmir, tez isinirlər, ona görə də yazda əkinə digərlərindən tez hazır olur.

Ağır torpaqlar soyuq adlanır, belə ki, onlar çox ləng isinir və suyu pis buraxır. Struktursuz gilli torpaqlar quruyanda tamamilə daşa dönmür, yağışdan sonra isə onların üzərində su çox qalır. Lakin mədəniləşdirilmiş gilli və xüsusən gillə qarışıq torpaqlar üzvi maddələrlə zəngindir və yüksək münbitliyə malikdir.

Torpağın yuxarı qatında yağış qurdlarının olması onun münbit və strukturlu olduğunu göstərir. Torpaqa qurdlar nə qədər çox olursa, torpağın strukturluğu bir o qədər yüksək olur. İş ondadır ki, yağış qurdları mineral və üzvi hissəciklərlə qidalanır və onları qida elementləri ilə zəngin davamlı üzvimineral komplekslərə çevirir. Bu komplekslər qurdların mədəsindən topacıqlar şəklində ayrılır və torpağın strukturunu yaradır. Topacıqlar kifayət qədər bərk olur, yağışın altında ərimir və mexaniki təsirdən dağılmır. Onlar forma və quruluşca müxtəlif olur, torpaqda bir-birinə sıx birləşmir, ona görə də onların arasında həmişə deşiklər və boşluqlar qalır ki, bunlar da hava və su ilə dolur. Topacıqların böyüklüyündən və onların torpaq strukturunda yerləşmə sıxlığından asılı olaraq, müxtəlif canlı orqanizmlərin inkişafından ötrü şərait yaranır.

Yağış qurdunun həzm etdiyi torpağın

tərkibində həzm olunmamış torpaqdakına nisbətən kalium 11 dəfə, fosfor 7 dəfə, azot 5 dəfə, maqnezium 2,5 dəfə və kalsium 2 dəfə çox olur. Torpaqda yağış qurdlarının miqdarı onun münbitlik göstəricisi rolunu oynayır. Müəyyən edilmişdir ki, 1 ha münbit torpaqda 1250000 yağış qurdu yaşayır və il ərzində onlar öz bağırsaqlarından 45-dən 75 tona qədər torpaq buraxaraq onu davamlı humusa çevirir. Yağış qurdlarının bədəni seliklə örtülü olur, onun da tərkibində karbonat duzları şəklində çoxlu kalsium vardır. Onlar torpaqda müxtəlif istiqamətlərdə özlərinə yol açmaqla, onu yumşaldır və qarışdırır, bununla da havanın və suyun daha yaxşı keçməsinə şərait yaradır. Bundan başqa, yağış qurdları torpaqda açdıqları yollarının divarcıqlarına torpağın turşuluğunu neytrallaşdırmağa kömək edən selik buraxır, nəticədə turşuluq bitkilərdən ötrü əlverişli səviyyədə saxlanılır.

Torpağın strukturlu olub - olmamasını təyin etmək üçün bir az nəm torpaq götürərək ovçada sıxmaq lazımdır. Əgər ovc açılanda torpaq müxtəlif böyüklükdə topacıqlara parçalanırsa, torpaq strukturludur. Əgər bir bütöv topa yaranırsa, torpaq gillidir. Qurumuş gil topasını əzmək olar, lakin o topacıqlara bölünmür, toza çevrilir, çünki gil struktursuzdur.

Torpağı qazanda tək-tək yağış qurdu